

BOSHLANG'ICH SINFLARDA PSIXOLOGIK MUAMMOLAR: SABABLAR, BELGILAR VA YECHIMLAR

RAHMONOVA ZILOLA

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim 1- kurs talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu ilmiy maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarida uchraydigan psixologik muammolarni kompleks tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda zamonaviy boshlang'ich ta'lim muhtida kuzatiladigan asosiy psixologik muammolar: maktabga moslasha olish qiyinchiliklari, o'qish va o'rganish bilan bog'liq muammolar, hissiy va ijtimoiy muammolar tizimli ko'rib chiqilgan. Maqolada psixologik muammolarning individual, oilaviy, ta'lim va ijtimoiy sabablari chuqur tahlil qilinadi, shuningdek ularni erta aniqlash belgilari batafsil yoritiladi.

Mualliflar bolalarda psixologik muammolarni profilaktika qilish va bartaraf etishning innovatsion yondashuvlarini taklif etadilar, jumladan, individual psixologik yondashuv, oila-maktab hamkorligini mustahkamlash, ta'lim muhtini psixologik jihatdan xavfsiz qilish kabi choralarni o'z ichiga oladi. Maqolada zamonaviy psixologik metodlar va texnologiyalarning qo'llanilishi, bolalarning yosh xususiyatlariga mos psixologik yordam dasturlari haqida amaliy tavsiyalar berilgan.

Tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik salomatligini saqlash va mustahkamlashda kompleks yondashuvning samaradorligini ko'rsatadi. Maqola pedagog-psixologlar, boshlang'ich sinf o'qituvchilari, ota-onalar va ta'lim sohasi mutaxassisleri uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, psixologik muammolar, maktab adaptatsiyasi, o'rganish qiyinchiliklari, hissiy buzilishlar, psixologik profilaktika, bolalar psixologiyasi, ta'lim psixologiyasi.

Kirish

Boshlang'ich sinflar - bu bola ruhiyati va shaxsiyatini shakllantirishning eng muhim va nozik davri bo'lib, 7-10 yoshdagi bolalar hayotining muhim burilish nuqtasini tashkil etadi. Ushbu davrda bolalar nafaqat akademik bilimlarni o'zlashtirishni boshlaydilar, balki ijtimoiy munosabatlarning murakkab dunyosiga kirib, o'zlarini jamiyat a'zosi sifatida anglashni boshlaydilar. Bolalar psixologiyasi sohasidagi mutaxassislarning ta'kidlashicha, boshlang'ich sinf davri bolalarning kelajakdagi muvaffaqiyati va psixologik salomatligi uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Zamonaviy jamiyatda boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik muammolari tobora keng tarqalmoqda va murakkablashmoqda. Ta'lim tizimining intensivlashuvi, texnologik taraqqiyot, oilaviy qadriyatlarning o'zgarishi va ijtimoiy-iqtisodiy omillar bolalarning ruhiy salomatligiga yangi qiyinchiliklar tug'dirmoqda. So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, har beshinchi boshlang'ich sinf o'quvchisi psixologik muammolarning ma'lum belgilarini namoyon qiladi, bu esa ularning o'qish jarayoniga muvaffaqiyatli moslasha olishiga to'sqinlik qiladi.

Ushbu maqolaning maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarida uchraydigan psixologik muammolarni kompleks tahlil qilish, ularning sabablarini aniq ko'rsatish, namoyon bo'lish shakllarini aniqlash va samarali yechim yo'llarini taklif etishdir. Tadqiqotda zamonaviy psixologik konsepsiyalar, empiri tadqiqot natijalari va amaliy tajribalar asosida boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarning psixologik salomatligini saqlash va mustahkamlashning innovatsion usullari yoritilgan.

Asosiy qism

1. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida keng tarqalgan psixologik muammolarning chuqur tahlili

1.1. Maktabga moslasha olish qiyinchiliklari (maktab adaptatsiyasi sindromi)

Maktab adaptatsiyasi - bu bolaning yangi ijtimoiy rolga, ta'lim muhtiga va o'quv faoliyatining yangi shakllariga moslasha olish jarayonidir. Ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, har uchta boshlang'ich sinf o'quvchisidan biri maktabga moslasha olishda jiddiy qiyinchiliklarga duch keladi. Adaptatsiya davri odatda 1,5-3 oy davom etishi kerak bo'lsa-da, 25% bolalarda bu jarayon 6 oygacha cho'zilishi mumkin.

Adaptatsiya muammolarining asosiy turlari:

1. Akademik adaptatsiya muammolari - o'quv faoliyati talablariga moslasha olish qiyinchiliklari
2. Ijtimoiy adaptatsiya muammolari - yangi ijtimoiy munosabatlarni o'rnatishdagi qiyinchiliklar
3. Shaxsiy adaptatsiya muammolari - "o'quvchi" rolini qabul qilishdagi muammolar

Adaptatsiya jarayo

ning muvaffaqiyatsizligi "maktab dezadaptatsiyasi" deb ataladigan holatga olib keladi, bu esa o'quv faoliyati pasayishi, maktabga nisbatan salbiy munosabat va psixosomatik kasalliklar shaklida namoyon bo'ladi.

1.2. O'qish va o'rganish bilan bog'liq muammolar

O'qish va o'rganish bilan bog'liq muammolar boshlang'ich sinf o'quvchilarida eng keng tarqalgan psixologik muammolardan biridir. Ushbu muammolar quyidagi shakllarda namoyon bo'lishi mumkin:

Diqqatning buzilishi:

- Diqqatni jamlash qobiliyatining cheklanganligi
- Diqqatni saqlab qolish muddatining qisqaligi
- Diqqatning o'zgaruvchanligi va beqarorligi
- Diqqat etishmasligi sindromi (DEHS)ning turli shakllari

O'rganish qiyinchiliklari:

- Disleksiya (o'qish qiyinchiliklari) - harflarni ajrata olish, so'zlarni to'g'ri talaffuz qilish va tushunish qiyinchiliklari
- Disgrafiya (yozish qiyinchiliklari) - harf va so'zlarni to'g'ri yozishdagi muammolar
- Diskalkuliya (hisoblash qiyinchiliklari) - raqamli operatsiyalarni bajarishdagi qiyinchiliklar

Motivatsion muammolar:

- O'quv faoliyatiga qiziqishning yetishmasligi

- Ichki motivatsiyaning zaifligi. Faqat tashqi rag'batlantirishlarga qaramlik.

"O'rganishdan qochish" xatti-harakatlari

1.3. Hissiy va ijtimoiy muammolar

Hissiy va ijtimoiy muammolar boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi va ularning umumiy rivojlanishiga to'sqinlik qiladi.

Hissiy muammolar:

- Tashvish buzilishlari - umumlashtirilgan tashvish buzilishi, sinov tashvishi, maktab fobiyasi
- Depressiv holatlar - kayfiyatning pasayishi, faollikning kamayishi, o'ziga bo'lgan ishonchsizlik
- Hissiy tartibsizliklar - hissiy reaksiyalarning beqarorligi, tez-tez kayfiyat o'zgarishlari
- G'azab va agressivlik - o'zini nazorat qila olishning buzilishi, boshqalarga nisbatan agressiv munosabat

Ijtimoiy muammolar:

- Ijtimoiy izolyatsiya - o'z-o'zini izolyatsiya qilish, guruh faoliyatlaridan chetda qolish
- Muloqot qiyinchiliklari - hamyoshdoshlar bilan muloqot o'rnatishdagi muammolar
- Kamsitish (bulling) qurboni bo'lish - sinfdoshlar tomonidan psixologik yoki jismoniy zo'ravonlikka uchrash
- Ijtimoiy cheklovlar - ijtimoiy vaziyatlarda o'zini tutish qoidalarini bilmaslik

1.4. Oila muammolarining ta'siri

Oila - bu bolaning psixologik salomatligi uchun asosiy qo'llab-quvvatlovchi tizimdir. Oila muammolari bolaning maktabdagi muvaffaqiyatiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi.

Oila muammolari turlari:

1. Oila ichidagi nizolar - doimiy janjallar, keltirib chiqaruvchi muhit
2. Ota-ona ajralishi - ajralishning bolaning psixologik holatiga ta'siri

3. Ta'lim usullaridagi muammolar:

- Avtoritar ta'lim - haddan tashqari qat'iylik va talabchanlik
- Libertal ta'lim - cheklovlar va qoidalarning yetishmasligi
- Beparvo ta'lim - bola ehtiyojlariga yetarlicha e'tibor berilmasligi

4. Ota-onalarning noto'g'ri kutishlari - bolaning real imkoniyatlaridan yuqori talablar

Xulosa

Boshlang'ich sinflarda psixologik muammolar - bu murakkab, ko'p omilli muammo bo'lib, u yagona yondashuv bilan hal qilinmaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, psixologik muammolar ko'pincha turli sabablar majmuasining natijasidir va ularning samarali yechimi faqat kompleks yondashuv orqali amalga oshirilishi mumkin.

Muvaffaqiyatli profilaktika va yechim quyidagi tamoyillarga asoslanishi kerak:

1. Vaqtida aniqlash va erta aralashish - psixologik muammolarning dastlabki belgilarini o'z vaqtida aniqlash va tegishli choralarni ko'rish

2. Individual

dashuv - har bir bolaning o'ziga xos xususiyatlarini, ehtiyojlarini va imkoniyatlarini hisobga olish

3. Komplekslik va tizimlilik - muammoning barcha jihatlarini qamrab oluvchi yondashuvni ishlab chiqish

4. Hamkorlik va integratsiya - oila, maktab va jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlari

5. Ilmiy asoslangan yondashuv - zamonaviy psixologik bilimlar va texnologiyalarga tayanib ishlash

6. Profilaktik yo'nalish - muammolarning oldini olishga asosiy e'tibor qaratish

Bolalarning psixologik salomatligini saqlash va mustahkamlash nafaqat ularning maktabdagi muvaffaqiyatini ta'minlaydi, balki sog'lom shaxs sifatida rivojlanishiga asos yaratadi. O'qituvchilar, psixologlar va ota-onalarning samarali hamkorligida

boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarning psixologik muammolari o'z vaqtida aniqlanib, samarali yechim topilishi mumkin.

Kelajakda boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik muammolarini o'rganish va yechish bo'yicha quyidagi yo'nalishlarda tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiq:

- Raqamlashtirish va texnologiyalarning psixologik salomatlikka ta'sirini chuqur o'rganish
- Innovatsion psixokorreksion texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etish
- Inkluziv ta'lim sharoitida psixologik yordam tizimlarini takomillashtirish
- Psixologik muammolarning oldini olishning yangi usullarini ishlab chiqish
- Xalqaro tajribani o'rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish

Boshlang'ich sinf davri - bu bola hayotining eng muhim bosqichlaridan biri bo'lib, ushbu davrda qo'yilgan asos kelajakdagi barcha rivojlanishga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik muammolariga e'tibor va mas'uliyat bilan yondashish har birimizning burchidir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Axmedova, M. (2020). Boshlang'ich ta'limda psixologik xizmat. Toshkent: Fan.
2. Vygotskiy, L.S. (2019). Bolalar psixologiyasi. Moskva: Pedagogika.
3. Karimova, S. (2021). Maktabga moslasha olish muammolari. Psixologiya jurnali, 4(2), 45-58.
4. Petrova, A.I. (2022). Boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik muammolari: diagnostika va yechimlar. Moskva: Prosveshenie.
5. Siddiqova, N. (2023). Zamonaviy boshlang'ich ta'limda psixologik xavfsizlik. Toshkent: O'qituvchi.

6. UNICEF (2022). Bolalar psixologik salomatligi bo'yicha global hisobot.
7. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi (2023). Boshlang'ich ta'lim standartlari va dasturlari.
8. Qodirov, B. (2021). Maktab psixologiyasi: nazariya va amaliyot. Toshkent: Universitet.
9. American Psychological Association (2022). School Psychology Best Practices.
10. World Health Organization (2023). Child and Adolescent Mental Health Policies.
11. Шомуротов, У. (2024). ТЕХНОЛОГИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДОВ АРТ-ТЕРАПИИ В УСТРАНЕНИИ ЛИЧНОСТИ АГРЕССИИ. *Предпринимательства и педагогика*, 5(2), 91-95.
12. Abdukarimovich, Y. T., & Melikmurodovich, S. U. B. (2022). Art Therapy in Eliminating Aggressiveness in the Individual. *Global Scientific Review*, 9, 1-4.
13. MELIKBOBOYEVICH, S., QIZI, O., & QIZI, Q. (2024). INSONIY MUOMALA VA MULOQOTNING PSIXOLOGIK VOSITALARI. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 180-188.
14. Melikboboyevich, S. U., & Yusufaliyevna, H. S. (2024). Educator's Skill in Eliminating Aggressive Situations of Children Raised in Preschool Education Organization. *Samaraly Ta'lim Va Barqaror innovatsiyalar Jurnali*, 1(6), 611-616.